

моделями та іншим, термін використання яких неможливо передбачити з ряду причин, таких як зміна споживчого попиту, поява нових винаходів тощо.

Як бачимо, складність облікового відображення інформації про нематеріальні активи на підприємстві породжує труднощі щодо здійснення аналізу їх наявності, руху та рівня ефективності використання. Відомо, комплексний аналіз економічних явищ та процесів передбачає:

- аналіз минулих періодів;
- аналіз теперішнього часу;
- аналіз майбутніх період.

З огляду на це, відсутність достовірної та в повному обсязі облікової інформації унеможливує проведення усестороннього аналізу нематеріальних активів, включення всіх його структурних складових, встановлення закономірностей функціонування у ретроспективі та планування потреби на майбутнє відповідно до вимог ринку.

Таким чином, можна стверджувати, для прийняття ефективних стратегічних і тактичних рішень потребується достовірна та оперативна інформація про наявність нематеріальних активів, забезпеченість ними відповідно до виробничих потреб та структурні зміни у динаміці. Вважаємо, досягнення вказаних величин є можливим на основі правильної організації обліку нематеріальних активів та належного здійснення аналітичних процедур.

ІV. Висновки. Як бачимо, багатогранність об'єктів нематеріальних активів та притаманні їм специфічні особливості використання зумовлюють певні труднощі їх оцінки, обліку та ана-

лізу. Науковці і практикуючі економісти поки що не виробили єдиного підходу для вирішення вказаних проблем. Вдосконалення методології обліково-аналітичних процедур у площині формування і використання нематеріальних активів нагадує поступово розвиваючий рух, де поетапно відбувається складання «пазлів» в єдину картину. Вважаємо, тільки на основі логічних і системних підходів організації обліку та аналізу можна буде володіти достовірною інформацією про нематеріальні активи та ефективно управляти ними з метою зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку.

1. Даулінг Грэм. Репутация фирмы: создание, управление и оценка эффективности [Текст]. / Г. Даулінг. – М.: ИМИДЖ-Контакт, 2003. – 368 с.

2. Продажа компаний и деловая репутация [Электронный ресурс]: сайт «Бизнес-план: работа над ошибками». – Режим доступу: http://businessplan.ru.com/index.php?option=com_content&view

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс]: сайт «Податки та бухгалтерський облік». – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu8>

4. Коблянська О. І. Фінансовий облік [Текст]: навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. / О. І. Коблянська. – К.: Знання, 2007. – 471 с.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» [Електронний ресурс]: сайт «Податки та бухгалтерський облік». – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu19>

The necessity of forming of non-material assets is reasonable with the aim of strengthening of competition positions of enterprise at the market. The existent problems of realization of registration-analytical procedures of creation and uses of non-material assets, that arise up during realization of financially-economic activity of enterprise, are considered.

УДК 37.913:332.145

Зелінська Г. О.

ГЕОСФЕРНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті розглядаються питання методологічного забезпечення організації системи регіонального освітнього менеджменту (РОМ) та регіональної освітньої системи (РОС). Як один з основних методів дослідження пропонується використати геосферний підхід до розгляду проблеми. Формування системи РОМ

та функціонування РОС зумовлені потребами населення регіону.

Ключові слова: *регіон, геосферний підхід, регіональна освітня система, регіональний освітній менеджмент, освітній процес, простір, територія.*

I. Вступ. Проблеми формування РОМ та механізму його реалізації у регіоні обумовлені новітніми трансформаційними, соціалізаційними процесами в соціальній економіці, у системі територіального управління. Ера економіки знань з надзвичайною швидкістю втягує у вир суспільного життя усе нові види людської діяльності. Вони по-різному виявляються в умовах специфіки оточуючого середовища, визначають особливості нового поділу праці й способу задоволення соціальних потреб мешканців окремих територіальних суспільних систем.

II. Постановка завдання. Метою статті є використання геопросторового підходу до організації системи РОМ та його основного об'єкта – регіональної освітньої системи. Проблеми регіональної системи освіти, принципи регіоналізації знайшли відображення у працях сучасних учених (М. Артюхов, М. Дарманський, Г. Єльнікова, Б. Жебровський, Л. Калініна, В. Кваша, Г. Тимошко, В. Проданов та ін.). У цих дослідженнях поняття «регіональна освіта» розкривається як узгодженість загальнодержавних і регіональних стратегій і пріоритетів, подолання розриву між освітніми можливостями різних регіонів. Водночас розвиток регіональної освіти – це формування самостійної регіональної політики, розробка та апробація нових моделей управління освітою регіону, упровадження системи моніторингової методики вивчення та діагностики стану функціонування регіональної освіти, можливості формування цілісної регіональної стратегії розвитку освіти.

III. Виклад основного матеріалу. У регіональній економіці використання геосферного підходу пов'язане з дослідженнями соціальних явищ та процесів, що обумовлені дією факторів місця (розміщення виробництва та розселення, розвитку економіки окремих регіонів, динаміки міжрегіональних соціально-економічних зв'язків, факторів відтворення регіональних суспільних систем, конструювання моделей їх компенсації, життєзабезпечення, трансформації). Гносеологічні межі використання цього підходу пов'язані з проблемою субординації понять «простору» та «території», котрі часто ототожнюються. Так, за Е. Алаєвим територія – це «обмежена частина твердої поверхні Землі з притаманними для неї природними та антропогенними властивостями і ресурсами, яка характеризується протяжністю (площею) як особливим видом «просторового» ресурсу, геогра-

фічним положенням та іншими властивостями, що є об'єктом конкретної діяльності або дослідження» [1, с. 20]. Таким чином, територія є лише одним з елементів простору (поряд з акваторією та аероторією), має значно вужчий спектр хорологічних вимірів, а отже – менші шанси оптимізації моделей розвитку людських взаємовідносин. Різноманіття соціально-економічних явищ та процесів, що протікають в межах конкретного місця, дають змогу говорити про «насичену територію, яка вміщує множинну об'єктів і зв'язків між ними: населені пункти, промислові підприємства, господарсько освоєні і рекреаційні площі, транспортні і інженерні мережі. ін.» [2, с. 5]. Регіональна економіка розглядає регіон як територіальну (регіональну) соціально-економічну систему (ТСЕС). Вивчаючи поняття «регіон», необхідно зазначити, що до теперішнього часу серед вітчизняних і зарубіжних учених немає єдності думок з приводу трактування його сутності. В даному дослідженні регіон розглядається в економічному аспекті, з яким регіон представляє собою окрему територію країни з більш-менш однорідними умовами розвитку продуктивних сил [3, с. 262]. Під регіоном розуміється територія з більш-менш однорідними природними умовами та характерною спрямованістю факторів розвитку територіальних суспільних систем (ТСС). З одного боку, це частина території, що наділена спільністю природних, соціально-економічних, національно-культурних, історичних і інших ресурсів та умов формування, реалізації та розвитку соціально-економічного, етно-генетичного, культурного потенціалу (джерела розвитку суспільних відносин); з іншого – господарююча підсистема системи вищого порядку, яка органічно поєднує сукупність локалізованих у межах певної території видів людської діяльності, вирізняється специфікою господарського механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції. Це і соціокультурна підсистема, котра виділяється в певних територіальних межах з-поміж інших підсистем системи вищого рівня набором функцій, цілями та завданнями з приводу відтворення суспільних відносин. З появою інноваційних факторів розвитку ТСС виникає необхідність опрацювання інституційних ознак територіального поділу соціуму і їх впливу на формування системи РОМ від індивіда до сім'ї, групи, організації (фірма, підприємство, установа і т. п.), соціального інституту (право, освіта, релігія

і т. п.), територіальної спільноти (село, місто, область, держава), світового співтовариства (світова система) [4, с. 18]. Сучасні технології збору та накопичення інформації, знань – особливо важливих ресурсів регіональної економіки, – яскраве свідчення можливостей розвитку геосферного підходу до системи РОМ. Його застосування до регіональних досліджень ОМ детермінується специфікою розвитку самого об'єкта регіональної економіки. Не вдаючись в дискусію з цього приводу, ми притримуємося позиції вчених, котрі пропонують розглядати у цій якості територіальні суспільні системи (ТСС) як частину суспільства, що функціонує на певній території, оконтурену політико-адміністративними границями з системоформуючим центром [5, с. 9] Кожна ТСС є формою спільної тісно переплетеної політичної, економічної соціальної та іншої діяльності людей, розмежовувати які можна тільки умовно. Разом з тим з метою гармонізації їх розвитку, визначення способів покращення виконання специфічних функцій, постає необхідність зосередження уваги на кожній з них зокрема. Виділення цих систем обумовлено геопросторовою специфікою вияву місця соціальних явищ та процесів, що їх формують, характером виконання соціальних (неекономічних) функцій. Функції ТСС можна поділяти за сферою дії – на зовнішні (перетворюючі, споживчі, адаптивні) та внутрішні (націлюючі, розпорядчі, координаційні, субординаційні, контрольні); динамікою – активні, пасивні [6, с. 64] Виконання функцій безпосередньо залежить від принципів організації ТСС, зокрема від: дотримання вимог сумісності елементів (включаючи основні три види сумісності – індивідуальна ідейно-цільова сумісність цілей, норм, критеріїв, оцінок з груповою; кваліфікаційно-діяльнісна сумісність членів групи; соціально-психологічна сумісність норм і інтересів); актуалізації функцій (показує процес переходу функції з потенціального в активний стан, який може здійснюватися двома шляхами – адаптації та актуалізації нових функцій); нейтралізації дисфункцій (вказує на направленість регуляції та розвитку ТСС, а також підтримки її в рівноважному стані); зосередження функцій (означає свідому координацію та субординацію функцій [7, с. 96] шляхом побудови дискриптивного дерева цілей і функцій, що відображає реальну діяльність кожного елемента ТСС, з метою усунення нерівномірності наванта-

жень); лабілізації функцій (принцип організаційної динамічності – вказує на співвідношення функціонально-структурної рухомості та стійкості ТСС).

Об'єктом системи РОМ є **регіональна освітня система (РОС)** – просторово-часова модель взаємозв'язків між усіма необхідними для соціуму навчальними закладами, які розглядаються як компоненти цієї системи. За аналогією ідеї Н. Солнцева та Е. Неефа про часткові геокомплекси, РОМ можна представляти як поєднання часткових, або комплементарних, гео економічних систем (ГЕС), кожна з яких відображає певні аспекти РОС.

Система РОМ є відкритою системою, а тому усі явища й процеси, що відбуваються у визначеному освітньому середовищі, швидко позначаються на її розвитку. Щодо освітнього середовища, то не має єдиної точки зору з приводу того, що вважати таким. Вважаємо, що під освітнім середовищем в регіоні слід вважати такі умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку особистості. В основі цієї діяльності лежать узгоджені потреби всіх регіональних суб'єктів освітнього ринку.

Регіональні освітні явища і події є елементами того чи іншого регіонального соціально-освітнього процесу – «будь-якого виду руху, модифікації, трансформації, чергування чи «еволюції», іншими словами, будь-якої зміни даного об'єкта, який вивчається протягом певного часу, будь то зміна його місця в просторі чи модифікація його кількісних та якісних характеристик» [8, с. 53] під дією геопросторових факторів. Це відбувається за умови, коли їх сукупність має певну цілісність і спрямованість, призводить до зміни стану соціальних відносин РОС. Оскільки регіональний соціально-освітній процес – це зміна енергетичного потенціалу об'єкта, інформаційної сутності, внутрішніх синергічних зв'язків, то у випадку РОС він є результатом взаємної геопросторової обумовленості освітніх явищ та подій. Одні з них позитивно впливають на розвиток регіонального освітнього процесу, інші – викликають його стагнацію, розрив, ще інші – призводять до зміни структури РОС (конструктивні й руйнаційні, інтеграційні й конфронтаційні, антагоністичні та неантагоністичні тощо).

За змістом структурних зв'язків між елементами РОС умовно виділяються процеси енергетично-речовинні (виробничі, структурно-

функціональні), комунікативно-інформаційні (людське спілкування та форми передачі повідомлень, форми існування свідомості); культурологічні, змішані (цінності, менталітет, уподобання, норми, вірування). За генезисом умов подолання простору – територіальної диференціації (поділу регіонального явища) та територіальної інтеграції (об'єднання регіонального явища). За значенням для розвитку РОС: позитивні (сприяють формуванню позитивних тенденцій освітнього розвитку РОС) та негативні (суперечать інтересам особистості в рамках морально-етичних норм чи призводять до деградації ТОС чи певної соціальної групи та особи) та ін. Наявність різного роду зв'язків між освітніми явищами, подіями, процесами (функціональних, структурних) свідчить про складну організацію системи РОМ.

Територіальна організація РОМ є одним з інститутів РОС. У підсистемі РОС реалізуються регіональні потреби з урахуванням історичних традицій та етнічних особливостей території. Будучи основою соціалізації особистості, духовної культури нації і соціальної пам'яті народу, РОС забезпечує необхідну професійну й міграційну мобільність населення.

Регіональні і місцеві органи управління освітою і наукою є суб'єктами системи територіальної організації. Як показують чисельні дослідження, які ведуться в галузі регіональної освіти, що найважливішими рисами територіальної організації освітнього менеджменту (ОМ) є: залежність рівня розвитку і територіальної організації освітньої системи (ОС) від рівня розвитку і розміщення населення; залежність територіальної концентрації навчальних закладів (НЗ) від особливостей систем його локалізації; територіальне комплексування закладів освіти; територіальна диференціація ОС.

УДК 65.012.32:662.76

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРАКТИЦІ МЕНЕДЖМЕНТУ ГАЗОВИХ КОМПАНІЙ

Розглянуто теоретико-методологічні та практичні аспекти стратегічного управління, здійснено моніторинг актуальних проблем газового сектору економіки України, запропоно-

IV. Висновки. Отже, необхідно констатувати, що РОМ як галузь РЕ має всі ознаки територіальної системи в часі і просторі, оскільки складається із значної кількості взаємопов'язаних елементів, володіє цілісністю щодо них та проявляє здатність до саморегуляції.

Формування і розвиток системи РОМ потребують подальшого дослідження чинників, що впливають на нього, а також методологічного забезпечення його діагностики з метою ефективного функціонування системи регіональної освіти.

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. / Э. Б. Алаев — М.: Мысль, 1983. — 63 с.

2. Гончарук Л. Я. Эффективность социальной политики в условиях рыночных перетворень: проблемы социализации экономического развития: Автореф. дис. канд. экон. наук (08.09.01). / Л. Я. Гончарук — Львів: ІРД НАН України. — 2001. — 16 с.

3. Симоненко В. К. Регионы Украины: проблемы развития: моногр. / В. К. Симоненко. — К.: Наукова думка, 1997. — 427 с.

4. Філософія політики: Короткий енцикл. словник / Авт.-упоряд.: Андрущенко В. П. та ін. — К.: Знання України, 2002. — 670 с.

5. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. / В. О. Джаман — Чернівці: Рута, 2003. — 392 с.

6. Сурмин Ю. П., Туленков Н. В. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. / Ю. П. Сурмин, Н. В. / Туленков — К.: МАУП, 2000. — 304 с.

7. Андрущенко А. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. / А. П. Андрущенко — К.: Генеза, 1996. — С. 95-97.

8. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації (Зб. наук. пр.). Вип. № 2(52) / НАНУ. ІРД. Редкол.: М. І. Долішній і ін. — Львів, 2005. — 629 с.

The paper addresses the methodology for the organization of regional educational management (ROM) and ROS. As one of the main methods proposed use heosfernyy approach to the problem. Formation of ROM and operation of regional educational systems (ROS) due to the needs of the region's population.

Писар Н. Б.

вано стратегічні напрямки розвитку газового сектору економіки України, обґрунтовано необхідність розробки стратегії конкурентно-проектного рівня продуктивності пріоритет-